

UDK: 812.533.134.(041).81121

Mo'min TURDIBEKOV,
Renessans ta'lim universiteti professori, fil.f.doktori
E-mail: mominjonturdibekov@mail.ru

Amaliy fanlar universiteti professori, fil.f.doktori B.Mengliyev taqrizi asosida

ТОПОНИМЛАРИНИНГ ЯСАЛИШ ХУСУСИЯТЛАРИ (SHIMOLIY TOJIKISTON TOPONIMLARI MISOLIDA)

Аннотация

Ushbu maqolada toponimlarda yasaliş masalasiga bo'lgan qarashlar va bu qarashlardagi har xilliklar masalasi turlicha ekanligi talqin qilingan. Aslida toponimlarda yasaliş masalasi biroz bahstalar ekanligi va yasaliş aslida toponimlikkacha bo'lishi Shimoliy Tojikiston toponimlari misolida atroflicha yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Toponim, apellyativ birlik, topoasos, morfologik usul, sintaktik usul, konversiya usuli, tranonimizatsiya usuli, soda, murakkab, qo'shma toponim.

ОСОБЕННОСТИ ОБРАЗОВАНИЯ ТОПОНИМОВ (НА ПРИМЕРЕ ТОПОНИМОВ СЕВЕРНОГО ТАДЖИКИСТАНА)

Аннотация

В этой статье объясняется, что взгляды на вопрос о происхождении топонимов и вопрос о различиях в этих взглядах расходятся. На примере топонимов северного Таджикистана подробно показано, что на самом деле вопрос о происхождении топонимов является несколько спорным, и что происхождение на самом деле восходит к топонимии.

Ключевые слова: Топоним, апеллятивная единица, топоазос, морфологический метод, синтаксический метод, метод преобразования, метод трансонификации, сода, комплексный, составной топоним.

FEATURES OF THE FORMATION OF TOPONYMS (ON THE EXAMPLE OF TOPONYMS OF NORTHERN TAJIKISTAN)

Annotation

This article explains that the views on the question of the origin of toponyms and the question of the differences in these views differ. Using the example of the toponyms of northern Tajikistan, it is shown in detail that in fact the question of the origin of toponyms is somewhat controversial, and that the origin actually goes back to toponymy.

Key words: Toponym, appellative unit, topoazos, morphological method, syntactic method, transformation method, tranonification method, soda, complex, composite toponym.

Toponimlarning morfologik tuzilishi va yasaliş masalasi turli yondashuvni taqozo qiladi. Shunga ko'ra, toponimlarning tuzilish va yasaliş jihatini alohida tadqiq qilish maqsadga muvofiq bo'ladi. "Garchi toponimika nom, atoqli ot sanalishi nuqtai nazaridan onomastika doirasida qaralsa-da, o'ziga xos, alohida xususiyatlarga ham ega. Birinchidan, toponimika doirasida qaraladigan lug'aviy birliklar faqat geografik joy nomlarini atash bilan funktsional chegaralanadi. Ikkinchidan, bu birliklar atama sanalishi jihatidan barcha onomastik birliklar bilan umumiylikni tashkil qilsa-da, yasaliş modellariga ko'ra muayyan farqlarga ega. Nomlanishning aniq bir obyektga ega bo'lishi, nomlanish jarayonida turli ekstralingvistik vaziyatlarning rol o'ynashi, toponimik yasaliş, garchi o'zbek tili so'z yasaliş qonuniyatlaridan oziqlansa-da, yana o'z yasaliş usullarining mavjudligi, so'zning apellyativ holatdan onomastik holatga o'tishidagi sotsiolingvistik omillar, nomlarning saqlanishidagi turg'unlik va beqarorlik kabi holatlar ana shu o'ziga xosliklardir". Ta'kidlanganidek, toponimlarning yasaliş, apellyativ birlikning onomastik qatlamga yoki onomastik birlikning boshqa bir onomastik guruhga ko'chish kabi hodisalar toponimik tizimda ham alohida o'rin tutadi. Onomastik yasaliş tizimi masalasi doirasida N.V.Podolskaya onomastik so'z yasalişining quyidagi usullarini qayd etib o'tadi: affiksatsiya, so'zlarni qo'shish, so'zlarni yonma-yon qo'llash, so'zni takror qo'llash, birikmali otlar hosil qilish, sintaktik qurilmalar qismini tushirish, so'z birikmasini qo'shma so'z shakliga keltirish, abbreviatsiya. Olima tomonidan qayd etilgan onomastik so'z yasash usullarining

atoqli otlar tizimidagi faollik darajasi turlicha bo'lishi kuzatiladi.

Rus olimi R.Z.Muryasov nemis tili toponimlarini struktur jihatdan sodda, yasama qo'shimchali, murakkab yasama toponimlar va tarkibiy toponimlarga ajratgan. Qoraqalpoq toponimlari tadqiqiga doir maqola mualliflari T.Begjonov, K.Abdimuratov ham toponimlarning strukturasi va yasaliş bilan bog'liq masala doirasida o'z mulohazalarini quyidagicha bildirishgan: "Toponimlar strukturasi deyilganda, odatda, ularning aniq morfologik tiplari, ya'ni so'zning ma'lum ma'noda o'zgarishi, muayyan qo'shimchalar bilan uyg'unlashishi va so'z yasalişining ayrim ko'rinishlariga asos bo'lib xizmat qiladigan tiplariga oid xarakterli xususiyatlari tushuniladi. Yasaliş xususiyatlariga ko'ra ularni sodda va murakkabga ajratish mumkin. Sodda toponimlar bosh kelishikdagi otlar yoki yasama sifatlardir. Murakkab toponimlar esa yasalişiga ko'ra uch guruhga bo'linadi: qo'shma, birikmali va juft toponimlar...". Har ikkala iqtibosda ham toponimlarning strukturasi va yasaliş yuzasidan mulohaza va tasnif o'rin olgan, biroq har ikkala yondashuvda ham leksik birlikning strukturasi va yasaliş qorishtirilgan holda tasniflangan. Bizningcha, leksik birlikning tuzilish va yasaliş jihatida boshqa-boshqa, ular alohida tamoyil va yondashuv asosida tahlil qilinishi lozim. Ya'ni tuzilish bu tarkibni tashkil qiluvchi unsurlarning morfologik xususiyatlari asosida, yasaliş esa birlikning semantik jihatida tasviflanishi, baholanishi kerak. Shunday yondashilganda hodisa mohiyatiga yaqinlashish, uni to'g'ri talqin qilish imkoniyati yuzaga keladi. Leksik birlikning tarkibiy tuzilishiga

ko'ra sodda, qo'shma va murakkab (birkmal) turga, yasash jihatidan tub va yasamaga ajratilishi mantiqqa mos bo'ladi. Tasnifning birinchisi uchun "tuzilish (tashkil etish)", ikkinchisi uchun esa "yasash" tasniflash asosi sifatida belgilanadi. Yasama birlik, o'z navbatida, yasash usuliga, ya'ni yangi ma'noning hosil bo'lish yo'siniga ko'ra morfologik usul, sintaktik usul, leksik usul kabilar asosida yasalgan birliklar guruhiga bo'linishi maqsadga muvofiq. Shunga binoan Shimoliy Tojikiston toponimlarini yasash nuqtai nazaridan tub va yasamaga ajratib, asosiy diqqatni yasama toponimlarning yasash usuli, yasovchi asosi va yasovchi vositalariga qaratish kerak.

Shimoliy Tojikiston toponimiyasi tarkibidagi nomlarning yasashida morfologik, sintaktik va onomastik konversiya usullarini qayd qilish lozim. Mazkur hudud toponimiyasi tarkibi tahlil qilinsa, toponimlarning qo'shimcha qo'shish, so'z qo'shish, so'zlarni yangi ma'noda qo'llash usullari asosida tarkib topganligini ko'rsatdi.

Shularga asoslangan holda, Shimoliy Tojikiston toponimlarini yasash usuliga ko'ra quyidagi guruhlariga ajratish mumkin:

1. Morfologik usul bilan hosil bo'lgan toponimlar.

2. Sintaktik usul bilan hosil bo'lgan toponimlar.

3. Konversiya va transnimizatsiya usuli bilan hosil bo'lgan toponimlar.

Morfologik usul bilan hosil bo'lgan toponimlar. Ma'lumki, apellyativ leksika sathidagi kabi toponimlar yasashida qo'shimcha qo'shish usuli orqali toponimlarning yasashini kuzatiladi, morfologik usul deb qayd qilinadigan bu usulning mohiyatini yasovchi asos va so'z yasovchi qo'shimchalar tashkil qiladi, ya'ni "asos+so'z yasovchi qo'shimcha=yasama so'z" qolipini nazarda tutadi.

Shimoliy Tojikiston toponimiyasidagi Qo'rg'oncha, Qayirma, Maydoncha, Sarimsoqli, Ishqili, Sho'rchi, Ko'ktunlik kabi yasama toponimlar asosga -cha, -chi, -ma, -lik yasovchilari orqali yuzaga kelgan. Hozirgi o'zbek tilida -chi (kasb-hunar oti yasovchi), -ma (sifat va narsa-jism oti yasovchi), -lik (mavhum egalik oti yasovchi) affiksleri yasovchilik xususiyatini u yoki bu darajada saqlagan deyish mumkin. Maydoncha, Qo'rg'oncha toponimlarida yasovchi obyektning hajmiga ishora qiladi. Itorch, Ovchi, Qarapchi toponimlarda totemistik sema jamlangan: Itorch - yalovida it belgisi, Ovchi - tug'ida sigir belgisi, Qarapchi - tug'ida ulug'vorlik (cho'qqi) belgisi mavjud bo'lganlikni anglatgan. Ma'lum bo'ladiki, qayd qilinganlar tarkibidagi yasovchi vositalarning o'zni va vazifasi bir xil emas, ayrimlari toponim yasashiga, ba'zilarida esa topoasosning yasashiga xizmat qilgan.

Qipchoqcha toponimidagi -cha hozirgi o'zbek adabiy tilidagi kichraytirish-erkalash oti yasovchi qo'shimchaning analogi bo'lib, ayrim lingvistik adabiyotlarda yasovchi muhim komponent sifatida qayd etiladi. Ammo hozirgi o'zbek tili bo'yicha darslik va qo'llanmalarda bu qo'shimchaning so'z yasovchilik xususiyati haqida fikr bildirilmagan. Agar mazkur morfologik shaklning yuqoridagi ikki belgisiga tayanib affiksali omonimiya sirasiga kiritilish lozimligi tan olinadigan bo'lsa, bu imkoniyat ham hech qaysi adabiyotlarda o'z aksini topmagan. Chunonchi, Sh.Shoadurahmonov, M.Asqarova, A.Hojiev, I.Rasulov, X.Doniyorovlar muallifligida nashr etilgan "Hozirgi o'zbek adabiy tili" darsligida affiksali omonimiya haqida shunday qaydlar kuzatiladi: "Omonimlik hodisasi bir xil yoki turli xil affiksalar o'rtasida bo'lishi mumkin:

Affiksning omonimligi yuqoridagilardan murakkab holatda bo'lishi mumkin: -ma affiksi: 1) ot yasaydi: suzma, ko'rgazma; 2) sifat yasaydi: ivitma (palov), yasama (so'z); 3) fe'lining bo'lishsiz formasini yasaydi: borma, aytma, so'rama".

Yoki tilshunoslikning eng so'nggi taraqqiyot bosqichi davrida yuzaga kelgan R.R.Sayfullayeva, B.R.Mengliyev,

G.H. Boqiyeva, M.M. Qurbonova, Z.Q. Yunusova, M.Q.Abuzalovanning "Hozirgi o'zbek adabiy tili" darsligida ham bu haqda fikr bildirilmaydi: "Morfemik omonimiya. Shakkdoshlik bir tur morfemalar orasida ham, turli morfema orasida ham bo'lishi mumkin.

1) derivatsion omonimiya: -ki I: turtki, tepki, ko'chki (ot yasovchi); -ki II: ichki, kechki, ustki (sifat yasovchi);

2) grammatik omonimiya: -(i)sh I: (borish), (kelish), (ketish) (harakat nomi shakli); -(i)sh II: (birga) (yuvish), (tarash), (ishlash) (birgalik nisbat shakli);

3) derivatsion-grammatik omonimiya: -(i)m I: yig'im, terim, sig'im (ot yasovchi morfema); -(i)m II: uyim, kitobim, soatim (egalik morfemasi)".

Demak, -cha qo'shimchasining morfologik imkoniyatlarini hozirgi o'zbek tili parametrlari bilan talqin qilganda, uning aniq mohiyati yuzaga chiqmasligi ko'rinib turibdi. Bu mohiyatni muayanlashtirish uchun obyektga reliktolingvistik jihatdan, ya'ni sinxronik va diaxronik talqin omuxtaligida yondashilganda "o'z sirini" namoyon etadi. "Ona tilimizning ichki strukturasi diaxronik va sinxronik yondashuvlarning omuxtaligida nazar solinsa, bundan ham ko'proq, bundan ham turli-tuman munozarali vaziyatlarni ko'rish mumkin".

Shimoliy Tojikiston toponimlarining morfemik tarkibida ham boshqa hudud toponimiyasidagi singari grammatik qo'shimchalarning shakl yasovchi, so'z yasovchi kabi turlarining ishtiroki kuzatiladi. Bunday holat apellyativ leksikadagidan biroz boshqacharoq xususiyat kasb etib, toponimiyada o'ziga xos tarzda talqin qilinishni taqozo qilib turadi. Toponimist T.Nafasov Qashqadaryo viloyati hududi toponimlariga bag'ishlagan tadqiqotida toponimlarning yasashini va tuzilishi xususida ham fikr yuritadi, unda asos va negizga so'z yasovchi formantlarning qo'shilib toponimlar hosil qilinishi xarakterli ekanligi ta'kidlangan, xususan, toponimlarning morfologik usul bilan yasashida mahsuldor yasovchilar sifatida -li, -lik, -liq (Tutli, Ilonli, Jiydali, Terakli, Kulollik, Jizzalik, Yorg'ullik, Uychilik va b.) qo'shimchalari qayd qilinadi, bundan tashqari, hudud toponimlarining yasashida -loq (Qumloq, Toshloq), -lov (Qamishlov, Andizlov), -toy (Chivintoy, Kaltatoy), -chi (Ko'mirchi, Bo'zchi), -ma (Jorma, Ko'tarma), -chak, -choq, -chik (To'pchoq, Tuvachak, Moychiq), -cha (Qishloqcha, Mergancha), -zor, -xona, -iston, -obod, -ak, -i affikslerinin yasovchi vosita sifatidagi ishtiroki ham misollar asosida ko'rsatib berilgan. Bu usul asosida toponimlarning yasashini, hosil qilinishi xususida Boysun tumani hududi mikrotoponimlari tadqiqi bilan shug'ullangan X.Xolmo'minov tomonidan ham hudud mikrotoponimlari tarkibida uchraydigan -li (O'rikli, Archali), -lik, -liq, (To'dalik, Rabotlik, Boysunlik), -chilik (Jomchilik, Kulolchilik, Misgarchilik), -cha (Qo'rg'oncha, Bibicha, Qizilcha), -chi (Ko'nchi, Misgarchi, Kulolchi), -ma (Ko'tarma, Sakirtma, Izma, Oqma), -loq (Toshloq, Qumloq, O'tloq, Tuzloq), -lov (Qamishlov, Qishlov), -zor (Olmazor, O'rikzor, Chashmazor) affiks yoki topoformantlar yasovchi qo'shimchalar maqomida tahlil qilinadi. Urgut tumani mikrotoponimlari tadqiqini amalga oshirgan S.Bo'riyevning ishida ham -zor (Archazor, Irg'iyzor), -lik (Do'stlik, Shilxolik), -li (Shullukli, Irg'ayli), -lar (Oqbovalar), -iston (Guliston, Kuygiston), -cha (Yayloqcha, Qishloqcha) kabi affikslerinin toponim yasovchilik tahlili amalga oshirilgan, bular sirasida -cha qo'shimchasining mahsuldorligi qayd etiladi. Ko'rinadiki, T.Nafasov, S.Bo'riyev qayd etgan qo'shimchalardan tashqari -lar affiksini ham toponim yasovchi affiks sifatida qaraydi.

Tadqiqotimiz obyektidagi toponimlarning tarkibida -cha, -loq, -li, -lik, -ma, -liq, -chak, -zor, -iston kabi so'z yasovchi qo'shimchalar mavjudligi, ularning toponimlar tarkibida ishtirok etish o'zni va vazifasi, salmog'i har xil, ya'ni ba'zi o'rinlarda toponim yasash uchun, ayrim holatlarda

toponim yasalishi uchun asos bo'lgan birlikni yasashga xizmat qilganligi kuzatiladi.

Yuqorida ta'kidlanganidek, toponimlar tarkibidagi qo'shimchalarning toponim hosil qilishdagi o'rni va vazifasi masalasi ham mas'uliyat bilan yondashuvni taqozo qiladi. Chunki toponimlar tarkibidan o'rin olgan so'z yasovchi qo'shimchalar turlicha maqom, vazifa kasb etadi. Shunga doir fikrlar borasida A.Superanskayaning ham munosabatini qayd etib o'tish joiz: "Atoqli otlarning tuzilishi haqida gap borganda asos va formlar haqida gap yuritish kerak. Chunki toponimik negiz tarkibiga kiruvchi old qo'shimchalar, o'zak va suffiksalar, odatda, atoqli otlikkacha bo'lgan yasashga tegishlidir. Ular atoqli ot tarkibida tayyor negiz (enonim) sifatida keladi". Shu bilan birga, toponimlarning tuzilishi yoki yasash tizimi faqat asos leksema (topoasos) munosabatidan iborat bo'lmay, atoqli otlarga xos ichki xususiyatlarga ham egaligini e'tibordan qochirish lozim. Bu borada tadqiqotchi A.Aslonov ta'kidlaganidek, sodda toponimlar tarkibida uchraydigan yasovchi morfemalarning nomni hosil qilishdagi o'rni ikki xil xarakter kasb etadi: toponim yasashga xizmat qiluvchi morfemalar va nom yasashga asos bo'lgan leksemani yasashga xizmat qilgan qoldiq formlar. Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda, Shimoliy Tojikiston toponimlari yasash tizimidagi so'z yasovchi qo'shimchalarni ham toponim yasashga xizmat qiluvchi qo'shimchalar hamda toponim yasashga asos bo'lgan so'zni yasashga xizmat qiluvchi qo'shimchalarga ajratish mumkin:

1) toponim yasashga xizmat qiluvchi so'z yasovchi qo'shimchalar: -li (Yantoqli, Olmali, Tutli); -lik (Zog'chalik, Pistalik, Balandlik, Toshkandlik, Ichkarilik, Tashqarilik, Yoriqlik); -(a)k (Kunjak, Ko'chkak, Tikonak, Qizak); -ma (Ko'tarma, Qotma); -chi (Yilqichi); -zor (Yantoqzor); -iston (Shahriston);

2) toponim yasashga asos bo'lgan so'zni yasashga xizmat qiluvchi qo'shimchalar: -li (Qo'zovullik, Bolg'ali, O'roqli, Ishqili); -lik (Ko'kto'nlik, Jingilik); -chi (Axtachi, Taqachi, Cho'yanchi, Itorchi, Dukchi, Ovchi); -zor (Lolazor); -ak (G'azandarak, Qizak); -ma (Sachratma, Qayirma); -loq (Toshloq, Qishloq). Ushbu ikkinchi guruhda qayd qilingan toponimlar tarkibida ishtirok etgan so'z yasovchi qo'shimchalar toponimlarni yasash uchun emas, toponim yasash uchun asos bo'lgan topoasosni, apellyativ birliklarni yasashga xizmat qilgan. Ushbu apellyativ birliklar shu holatda toponimik birliklar vazifasiga ko'chib o'tgan. Bu haqda Z.Do'simov ham o'z munosabatini quyidagicha bildirib o'tgan: "...Bazzozlik, Hurlik va boshqa toponimlarning toponimga aylanguncha bo'lgan ma'nosi bazzozlik, hurlik kabi leksemalarning ma'nolari orqali konkretlashadi. Shunday ekan, yuqorida keltirilgan toponimlar -lik affiksi bilan hosil qilingan emas, balki bazzozlik, hurlik so'zlarining toponimga ko'chishi natijasida vujudga kelgan. Demak, bu o'rinda toponimlarning affiksali yasalishi emas, balki toponim yasashining boshqa bir usuli bilan to'qnash kelyapmiz". Shunga monand ravishda Shimoliy Tojikiston toponimlari sirasidagi Zog'chalik, Pistalik, Jingilik, Ichkarilik, Tashqarilik kabilar tarkibidagi -lik qo'shimchasi toponim yasovchilik xususiyatiga ega, Balandlik, Toshkandlik, Ko'kto'nlik,

Yoriqlik kabilar -lik qo'shimchasi topoasoslarni yasashga xizmat qilgan deyish mumkin. "Toponimlar tarkibida uchraydigan ko'pgina so'z yasovchi qo'shimchalar toponimga emas, balki toponimik negiz – apellyativga mansubdir".

Shimoliy Tojikiston toponimlari tarkibidagi joy nomlarining yasashda quyidagi qo'shimchalar yasovchi vosita sifatida xizmat qilgan:

-chi qo'shimchasi bilan yasalgan toponimlar: Yilqichi (yaylov), Sho'rchi (qishloq) kabilar;

-zor qo'shimchasi bilan yasalgan toponimlar: Yantoqzor (ekin maydoni, yaylov), Lolazor (buloq) kabilar. Bu qo'shimchaning "genezisi eroniy tillarga tegishli bo'lib", fors-tojik va o'zbek tilida qo'llanadigan affiksalar sifatida joy nomlarini yasashda faol ishtirok etadi.

-xona qo'shimchasi bilan yasalgan toponimlar: Tulkixona (bog'), Kaptarxona (ekin maydoni), Bo'rixona (yaylov), Arabxona (mahalla) kabilar;

-cha qo'shimchasi bilan yasalgan toponimlar: Sho'rcha (ekin maydoni), Qo'rg'oncha (qishloq, mahalla), Bog'cha (guzar, mahalla), Qipchoqcha (qishloq);

-lik qo'shimchasi bilan yasalgan toponimlar: Zog'chalik (adir), Pistalik (ekin maydoni), Toshkandlik (guzar), Jingilik (ovul), Ichkarilik, Tashqarilik (guzar) kabilar;

-li qo'shimchasi bilan yasalgan toponimlar: Qizili (qishloq, dasht), Yantoqli (yaylov), Tutli, Olmali (ovul) kabilar;

-loq qo'shimchasi bilan yasalgan toponimlar: Toshloq (bog') kabi; -loq qo'shimchasi qadim davrlardan buyon joy nomini yasashda faol ishtirok etib kelganligini quyidagi fikrlar ham asoslab turadi: "Iloq so'zining turkiy ekanligiga hech shubha qilib bo'lmaydi. Uning ikkinchi komponenti –loq fikrimizning isbotidir, -loq qo'shimchasi qadim zamonlardan ma'lum bo'lib, joy nomini yasaydi: yaylov-yoylog' (yoyloq) – "yozda turiladigan joy", qishlog' (qishloq) – "qishlanadigan joy".

-iston qo'shimchasi bilan yasalgan toponimlar: Shahriston (tuman) kabi;

-obod qo'shimchasi bilan yasalgan toponimlar: Xonobod, Navobod (qishloq), Hotamobod (guzar) kabilar;

-ma qo'shimchasi bilan yasalgan toponimlar: Qayirma (qishloq), Ko'tarma (bog'), Qotma (ekin maydoni) kabilar.

Yuqorida qayd qilinganlardan ma'lum bo'ladi, toponimlarning morfologik usul yordamida hosil qilinishi bo'yicha qat'iy xulosa, hukm chiqarish nihoyatda nozik va ayni paytda shartlidir. Chunki atoqli otlarning, xususan, toponimlarning sinxron yoki diaxron tuzilish tarkibi mavjud mezonlar doirasiga ba'zan sig'may qoladi, ayniqsa, toponimlar hozirgi o'zbek tili onomastik tizimining birligi bo'lish bilan birga uzoq ijtimoiy-tarixiy davr mahsuli hamdir. Kuzatuvimizdagi toponimlarning morfologik usul bilan yasalishi masalasida bahstalar, munozarali holatlar ham bo'lishi tabiiy. Umuman olganda, asosga qo'shimcha qo'shish orqali hosil qilingan toponimlar soni boshqa usul bilan yasalgan toponimlarga nisbatan kam miqdorni tashkil qilib, bu borada boshqa hudud toponimlari bilan umumiyliklarga egali kuzatiladi.

ADABIYOTLAR

1. Каримов С.А., Бўриев С.Н. Ўзбек топонимикаси тараккиёт босқичида. – Тошкент: Фан, 2006. – Б. 15–16.
2. Подольская Н.В. Проблемы ономастического словообразования (к постановке вопроса) // Вопросы языкознания. – Москва, 1990. – № 3. – С. 40–43.
3. Мурясов Р.З. Имя собственное в современном немецком языке. – Уфа: Башгосуниверситет, 1983. – 90 с.
4. Бегжанов Т., Абдимуратов К. Структура Каракалпакских топонимов // Советская тюркология. – Баку, 1971. – № 6. – С. 85–87.
5. Шоабдурахмонов Ш., Асқарова М., Ҳожиёв А., Расулов И., Дониёров Х. Ҳозирги ўзбек адабий тили. – Тошкент: Ўқитувчи, 1980. – Б. 165.
6. Sayfullayeva R.R., Mengliyev B.R., Boqiyeva G.H., Qurbonova M.M., Yunusova Z.Q., Abuzalova M.Q. Hozirgi o'zbek adabiy tili. – Toshkent, 2010. – B. 196.

7. Нафасов Т. Топонимы Кашкадарьинской области: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. – Ташкент, 1968. – 24 с.
8. Суперанская А.В. Структура имени собственного. – М.: Наука, 1969. – С. 22.
9. Аслонов А.С. Шофиркон тумани микропонимиясининг лингвистик таҳлили: Филол. фан. номз. ... дисс. автореф. – Тошкент, 2005. – Б. 19.
10. Дўсимов З. Топонимларнинг ясашиши масаласига доир // Ўзбек тили ва адабиёти. – Тошкент, 1980. – 2-сон. – Б.45.
11. Қораев С. Топонимика – жой номлари ҳақидаги фан. – Тошкент: Фан, 1980. – Б. 29.
12. Turdibekov M. Shajarayi turk onomastikasi. – Toshkent: Nodirabegim, 2020. – B. 78.
13. Turdibekov M. Shimoliy Tojikiston tarixiy toponimlari. – Toshkent: Nodirabegim, 2022. – B.54,